

Samenleving

Podemos en de bestorming van de hemel

Vincent Scheltiens-Ortigosa *

Eind dit jaar kiest Spanje een nieuw parlement. Dat worden belangrijke verkiezingen. Niet alleen omdat verwacht wordt dat er met het bipartidismo (tweepartijstelsel, n.v.d.r.) zal afgerekend worden. Wellicht zullen, in tegenstelling tot het postfranquistische electorale verleden, noch de rechts-conservatieve Partido Popular (PP) noch de sociaaldemocratische Partido Socialista Obrero Español (PSOE) alleen kunnen regeren. Er wordt echter vooral uitgekeken naar de slaagkansen van Podemos om aan de macht te komen en, na Griekenland, te proberen de ijzeren neoliberale consensus die Europa in een wurggreep houdt te doorbreken. Sinds de nederlaag met bijbehorende vernedering die Alexis Tsipras te verduren kreeg, weten we dat in Brussel noch de instellingen noch de EU- of Eurozoneleiders liggen te wachten op een nieuwe linkse uitdaging. Voor Podemos moet 2015 het jaar van de waarheid worden. Toen Alexis Tsipras begin juli zijn beleid in het Europees Parlement kwam verdedigen en een uitgerangeerd Belgisch politicus de Griekse regeringsleider onbeschaamd de les spelde, kwam ook Pablo Iglesias tussen: “Wees er zeker van, Alexis, 2015 is het jaar van de verandering en binnenkort zullen we sterker staan”. In de aanloop naar wat de algemeen secretaris van Podemos “de bestorming van de hemel” noemde, doorkruisen een aantal strategische debatten de Spaanse linkerzijde.¹ In dit stuk focus ik me op de alliantiestrategie.

Samenvloeiën

Unidad Popular, zo luidt de succesformule van de Spaanse regionale en gemeenteraadsverkiezingen van zondag 24 mei 2015, de dag waarop het *bipartidismo* van de rechts-conservatieve Partido Popular en de sociaaldemocratische PSOE een onfortuinlijk einde kende. Rechts werd op tal van plaatsen uit koers geslagen, maar de uitslag stelt de oude en de nieuwe linkerzijde voor een aantal strategische uitdagingen. Twee politiek totaal onervaren vrouwen stonden in de campagne symbool voor de aangekondigde verandering. In Barcelona was dat Ada Colau Ballano, de 41-jarige activiste die bekend werd als woordvoester van de strijd tegen de uithuiszettingen van mensen die hun hypotheek niet meer konden aflossen (Plataforma de afectados por la hipoteca, PAH). In Madrid was de hoop op *cambio* gevestigd op Manuela Carmena, 71-jarige rechter op rust, met een lang parcours van onkreukbaarheid, dat ooit in volle *transcisión* begon met de raid van een neofascistisch commando op het advocatenkantoor waar ze deel van uitmaakte. Carmena pleitte op dat moment even verderop een zaak en overleefde de *matanza de Atocha* waarin vijf van haar collega's het leven lieten. Achter elk van deze twee populaire en gemediatiseerde vrouwen gaat een breed links samenwerkingsverband schuil waarin zowel een aantal politieke formaties (Podemos, Izquierda Unida, Equo...), sociale basisgroepen, als intellectuelen aan een alternatief timmerden dat nadrukkelijk de lokale macht ambieerde. Dat kwam tot uiting in de eerste benaming van dit soort van *unidad popular* in pilotstad Barcelona: “*Guanyem Barcelon*”, laat ons Barcelona winnen, later omgevormd tot “*Barcelona en Comú*”. De ‘Ganemos’-formule werd in Madrid overgenomen en herdoopt tot “*Ahora Madrid*”. Buiten het blikveld van de internationale media kreeg dit soort *grassroots*-samenwerkingsverbanden navolging in tal van andere Spaanse steden. Het is onmogelijk om vandaag naast het succes van dit recept te kijken. Het gaat om *candidaturas de confluencia* (samenvloeiingskandidaturen), waarvan de akkoorden niet zozeer aan de top gesloten werden, maar in publieke vergaderingen, met actieve deelname van de basis die op deze manier de gestructureerde formaties onder positieve druk zetten. Zowel de kandidatenlijsten als de politieke programma's werden voorgelegd aan de *rank and file* die er in *primarias abiertas* (open voorverkiezingen) zijn zeg kon over hebben. Telkens ging het opstellen van een politiek programma gepaard met de vastlegging van een *code of conduct*, niet onbelangrijk in een land waar het politiek bestel van hoog tot laag gekenmerkt wordt door een schier oneindige sliert van corruptieaffaires.

Niet alleen in Barcelona en Madrid, maar ook in andere centrumsteden als Zaragoza (Zaragoza en Común), Cádiz (Por Cádiz sí se puede), Santiago de Compostella (Compostella Alberta), A Coruña (Mare Atlántica) en tal van kleinere steden en gemeenten, krijgen vandaag varianten van deze *Unidad Popular*, de mogelijkheid om vanuit het stadhuis te bewijzen dat het anders kan.

Over de richting waarin dat zal gebeuren, bestaat geen twijfel. Centrale aandachtspunten van al deze brede linkse platformen zijn waardig en betaalbaar wonen, gezondheidszorg, onderwijs, sociale tewerkstelling, degelijke openbare dienstverlening wars van privatiseringen, vormen van participatieve democratie, bestuurlijke transparantie en een sterke en nadrukkelijke feministische en ecologische inslag op elk bestuurssterrein.

Maar deze overwinning werpt ook een aantal vragen op en stelt elke speler, naar de parlementsverkiezingen van ten laatste 20 december, een aantal grote strategische uitdagingen.

Rechtse kapers op de kust

De PP verloor in de regioverkiezingen haar absolute meerderheden. Om in een aantal regio's in het zadel te blijven, was ze aangewezen op een akkoord met Ciudadanos. Schoolvoorbeeld was de nieuwe meerderheid in de autonome regio Madrid, waar de PP dankzij de stemmen van Ciudadanos de macht wist te behouden. De partij van Albert Rivera bekende hiermee kleur nadat ze aanvankelijk voor een Catch-22 leek te staan: vernieuwer zijn of de PP depanneren en geloofwaardigheid verliezen. Vanuit Catalonië, waar de partij zich als economisch rechts en sterk anti-Catalaans nationalistisch profileerde, veroverde het heel wat Spaanse kiezershart als een soort van rechtse Podemos: voor heldere politiek, tegen de corruptie. Sociaaleconomisch is de kloof tussen PP en Ciudadanos niet diep. In de partij wemelt het overigens van personeel dat van de PP afkomstig is, veelal opportunisten met meer ambitie dan politiek talent. Het economisch programma van de C's, zoals ze genoemd worden, lijkt een doorslagje van het studiewerk van de FAES, de PP-*think tank* en persoonlijk speeltje van voormalig premier Aznar. Door de PP te gaan depanneren schenkt Ciudadanos de Europese financiële dictatuur een buitenkans om na de parlementsverkiezingen met een opgefriste rechterzijde de soberheidspolitiek verder te zetten. Ciudadanos speculeert meer dan ooit op de zucht naar verandering van dat deel van het Spaanse kiezerscorps dat tegelijk ook bang is voor "Griekse avonturen".

Maar niet alleen de PP of Ciudadanos zitten met een dilemma. Om daadwerkelijk te kunnen regeren in de steden waar de *unidad popular* als grootste of tweede grootste uit de stembus kwam, moesten de *candidaturas de confluencia* tot akkoorden komen met de PSOE. Ook hier leek – als in spiegelbeeld met de rechterzijde – enig geloofwaardigheidsverlies te dreigen. Behoorde in het discours van de nieuwe linkerzijde de PSOE immers ook niet tot de vermaledijde "kaste"? Hield de PSOE met haar eigen mix van bezuinigingen en corruptiezaken het verketterde systeem niet recht? Bracht de linkerzijde met deze akkoorden niet zelf de PSOE opnieuw in de race? De PSOE negeren, betekende echter het stuurwiel niet in handen nemen en in de oppositie gaan. Voor een berg die zo'n klein muisje baart, hadden de kiezers niet gekozen. Het zou ook haaks staan op de dringendheid van een aantal maatregelen, zoals het meteen paal en perk stellen van de uithuiszettingen.

Electoral oorlogsmachine

Ook bij Podemos moeten een aantal knopen ontward worden. De succesformule van de *candidaturas de confluencia* interpelleert het organisatiemodel van Pablo Iglesias. Die wil immers van Podemos een strak geleide *maquina de guerra electoral* (een electorale oorlogsmachine) maken om er de "hemel mee te bestormen".

Na de euforische peilingen van de tweede helft van 2014 waarin Podemos als grootste partij aangegeven stond, vindt sinds enige tijd immers een normalisering plaats waarbij ze tussen de 15 en 20 procent genoteerd staat. Podemos moet respectievelijk de PP en de PSOE voor zich laten gaan en voelt de hete adem van Ciudadanos in de nek.ⁱⁱ Op zich is dat in de aanloop naar een eerste deelname aan de parlementsverkiezingen lang niet kwaad, maar het geeft geen uitzicht op een machtsverovering of zelfs maar machtsdeelname. Met een *unidad popular*-formule lijken de kansen om zeer hoog te scoren groter dan alleen, beginnen sommigen in en rond Podemos te redeneren. Ook dan zouden immers *Izquierda Unida* (met een sterk uitgebouwd apparaat), de eco-socialistische partij Equo, en honderden basisgroepen samen optreden als één alternatief blok.

De linkse auteur Isaac Rosa wierp de stok in het hoenderhok: "*Sí se puede, pero solo no podemos*": het kan, maar alleen kunnen we het niet (met allusie op de partijnaam Podemos). Als de formule van *unidad popular* ook in andere steden had toegepast geweest, hadden Sevilla, Málaga, Valladolid, Murcia, Córdoba en nog andere plaatsen in linkse handen kunnen vallen, oordeelde Rosa hard. Onderlinge onenigheid en een terughoudende houding vanwege de nationale Podemos-instanties verhinderden dergelijke akkoorden. Maar bij de parlementsverkiezingen moet dit opgelost worden.

Vooraf binnen *Izquierda Unida* (IU), het samenwerkingsverband rond de Spaanse communisten waar ook de politieke sympathieën van Isaac Rosa liggen en waar vele Podemos-kaders (zoals Iglesias zelf) uit voortkomen, wordt in die richting druk uitgeoefend. IU dreigt door de opkomst en doorbraak van Podemos van de kaart geveegd te worden. Figuren van *Izquierda Unida*, van de eco-socialistische partij Equo, maar ook een aantal leden van Podemos, lanceerden de campagne *Ahora en Común* ('Nu samen') om alsnog tot zo'n breed samenwerkingsverband te komen. Het initiatief wil Podemos onder druk zetten door 50.000 handtekeningen te verzamelen (momenteel hebben ze er 39.000). Tal van prominente figuren uit het culturele veld en academici ondersteunen de oproep.

Een pertinent argument voor *Ahora en Común* luidt dat de *confluencia* terug aanknoopt met de traditie van de indignados, de 15-M-beweging en de verschillende mareas (mobilisatiegolven rond onderwijs, gezondheidszorgen, milieu...). Podemos, zo luidt het, verwijderde zich van haar herkomst met het uitbouwen van een rigide partijmodel dat té klassiek geacht wordt.

De Podemos-leiding heeft er geen oren naar. Iglesias stelde geen rekening te zullen houden met “moppersmurfen”. Hij stelde een voorstel van kandidatenlijst op voor de parlementsverkiezingen die hij in open referendum (*primarias abiertas*) aan zijn beweging voorstelde. Het gaat om een lijst van 65 door de leiding geselecteerde kandidaten (veelal zelf leden van die leiding), kreeg de goedkeuring van niet minder dan 93,89 procent van de uitgebrachte stemmen. De populariteit van het paardenstaartje overklast moeiteloos de kritiek binnen de meer actieve ledenkern aan de basis (*círculos*). De voormalige docent politieke wetenschappen lijkt vastberaden. Hij stuurt zijn organisatie op strakke wijze. De evolutie binnen Syriza, waar een sterke linkervleugel zich roerde tegen het door Tsipras aangegane akkoord, sterkt Iglesias in die overtuiging. Hij beseft dat een absolute meerderheid er niet zal inzitten, dat hij wellicht een coalitie zal moeten aangaan met de PSOE wil hij de PP van de macht houden. Hij voerde al een discreet gesprek met de voormalige PSOE-premier José-Luis Rodríguez Zapatero om precies te weten wat er gebeurde toen de Europese instellingen hem de duimschroeven aandraaiden en een draconisch besparingsplan deden uitvoeren. “Alexis vocht en José-Luis legde er zich bij neer”, concludeerde hij mild.

Dit najaar zal Podemos niet zozeer de moppersmurfen, maar wel het volk van zijn bedoelingen moeten overtuigen. Of er ooit een tweede kans komt, is weinig waarschijnlijk.

** De auteur is historicus, verbonden aan Power in History – Centre for Political History, Universiteit Antwerpen. Hij promoveerde in 2015 op een proefschrift over nationale identiteitsconstructie via alteriteitsvertogen en publiceert regelmatig over het contemporaine Spanje en de geschiedenis van de linkerzijde.*

ⁱ Jacobo Rivero, *Podemos. Objetivo: asaltar los cielos*, Barcelona, Planeta, 2015. Pablo Iglesias Turrión, *Disputar la democracia. Política para tiempos de crisis*, Madrid, Akal, 2014.

ⁱⁱ Dit artikel werd op 31 juli 2015 geschreven.